

Pääkaupunkiseudun vietnamilaisten etnisestä identiteetistä

Liisa Oinonen

Maassamme asuu noin 2 900 vietnamia äidinkielenään puhuvaa henkilöä, joista noin 1 600 asuu Uudellamaalla. Vajaan kahdenkymmenen vuoden aikana vietnamilaisista on tullut Suomen kahdeksanneksi suurin kieliryhmä (STV 1997).

Tässä artikkelissa tarkastelun kohteena ovat pääkaupunkiseudulla, siis Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla asuvat vietnamilaiset. Selvitän yksilötason tulkinnoista käsin sitä, millaisia käsityksiä vietnamilaisilla on etnisestä identiteetistään, miten vietnamilaiset hahmottavat suhdetta toisiinsa ja millaista on elää vietnamilaisena vähemmistöryhmänä Suomessa.

Tutkimusta varten haastattelin 15 pääkaupunkiseudulla asuvaa 15–52-vuotiasta suomenkielentaitoista vietnamilaista (8 miestä ja 7 naista). He ovat tulleet Suomeen vuosien 1979–1990 aikana. Haastatteluhetkellä he olivat asu-

neet maassa 5–17 vuotta. Haastattelut tein kesän 1995 ja kevään 1996 aikana.

Identiteetti ja etnisyys

Identiteetti edellyttää suhteen luomista sekä itseen että omaan ryhmään. Yksilön subjektiivinen identiteetti rakentuu omasta minäkuvasta sekä vastaavasti siitä, miten tämä kuva on sopusoinnussa muiden ihmisten hänestä muodostamien käsitysten kanssa. Identiteetti on toisaalta rajojen luomista, erilaisuuden ja ainutlaatuisuuden kokemista, mutta samanaikaisesti yhteenkuuluvuuden ja samaistumisen tunnetta laajempaan kokonaisuuteen, tiettyyn ihmisjoukkoon. (Erikson 1968: 19–23).

Etnisyys on eräs ryhmämuodostuksen tyyppi. Etnisen identiteettinsä kautta yksilö samaistuu tiettyyn etniseen ryhmään, joukkoon ihmisiä, joka identifioituu erilliseksi ryhmäksi arvojensa, symboliensä ja yhteisen historian kautta (Royce 1982: 18).

Kun yksilö jo varhaislapsuudessaan alkaa enkulturoitua yhteisönsä, hän omaksuu ryhmänsä kulttuurin arvoineen, normeineen ja symbolijärjestelmineen. Tie-

toinen yhteenkuuluvuuden tunne omaan ryhmään herää vasta kun yksilö kohtaa tutusta ja turvallisuudesta poikkeavaa. Tähän samankaltaisen ja vieraan erottamiseen liittyy stereotyyppittäminen. Se on yleistävää ja kaavoitettua sosiaalista luokittelua, jossa määrittelyn kohteena on tietty ryhmä kokonaisuudessaan, eivät yksilöiden väliset persoonalliset erot. (Saressalo 1996: 70).

Allardtin ja Starckin mukaan etniseen ryhmään kuulumisen perustellaan yksilöllisesti, ja ryhmän jäsenyyden kriteerit voivat vaihdella samaan ryhmään kuuluvien keskuudessa. Kuitenkin vaaditaan tiettyjä kriteereitä, jotta etnisestä ryhmästä tai ylipäätään etnisyydestä voitaisiin puhua. Ainakin osan etniseen ryhmään kuuluvista on täytettävä nämä jäsenyys ehdot, joita Allardtin ja Starckin mukaan ovat yhteiset sukujuuret, muista erottuvat kulttuuripiirteet, sosiaalinen organisaatio ja itse tehty luokittelu. (Allardt ja Starck 1981: 20, 36–40.) Tässä yhteydessä lähestyn Suomen vietnamilaisuutta tarkastelemalla yksilön etnistä itsemäärittelyä, vietnamilaisten ja suomalaisten ryhmärajoja sekä vietnamilaisten sisäryhmäsuhteita.

Liisa Oinonen, FM. Kirjoitus perustuu Oulun yliopiston kulttuuriantropologian laitoksen pro gradu -tutkielmaan vuonna 1997.

Vietnamilaisia, suomalaisia vai molempia?

Subjekttiivinen etninen identiteetti on vastaus kysymykseen kuka olen ja keihin kuulun. Missä määrin sitten haastatellut edelleen määrittivät itsensä vietnamilaisiksi ja mikä oli heidän suhteensa suomalaisuuteen? Vietnamilaisuuden merkitys yksilön minuuden osana vaihteli pitkälle sen mukaan, minkä ikäisenä hän oli kotimaastaan lähtenyt. Siksi olen jakanut haastatellut kolmeen ryhmään: aikuisiällä eli yli 18-vuotiaana (A), kouluikäisinä eli 8–15-vuotiaana (B) ja varhaislapsuudessaan eli alle kaksivuotiaana (C) Vietnamista muuttaneisiin.

Aikuisiällä lähteneille vietnamilaisuus oli syntymässä saatu, luonnollinen ja muuttumaton osa itseä. "Kyllä mä oon edelleen vietnamilainen. En mä miksikään muutu." M/A/15.¹

Sisäisen määrittelyn lisäksi etninen ryhmä on myös ulkoisten luokittelujen tulos. Eräs haastateltu suhtautuikin etnisiin luokitteluihin varauksella. "(L.O: Oletko vietnamilainen vai suomalainen?) Mieluummin tuntematon. Joka maassa on hyviä ja huonoja ihmisiä. Ja vaikka kuinka hyvä ihminen mä oon ja joku vietnamilainen tekee pahoja asioita suomalaisille, niin sillon suomalainen on tosi vihanen. Niin se puhumaan, kaikki vietnamilaiset on ihan samanlaisia." M/A/7.

Kun yksilö luokitellaan tai hän kuuluu ryhmään, joka aiheuttaa hänelle häpeää, käynnistyy samaistumiskonflikti. Tällöin yksi-

lö yleensä pyrkii muuttamaan samaistumistaan niin, että hävettävät ominaisuudet jäävät yksilön ulkopuolelle, tai hän määrittelee kielteiset ominaisuudet positiivisiksi. (Liebkind 1994: 29–31.) Tämä haastateltu ei kuitenkaan kieltänyt vietnamilaisuuttaan, jos ei sitä korostanutkaan. Keskustelun kuluessa kävi ilmi, että hänen ystäväpiiriinsä kuului vietnamilaisia ja hän toivoi muun muassa lastensa oppivan puhumaan vietnamin kieltä.

Kouluikäisinä ja varhaislapsuudessaan lähteneiden keskuudessa itsemäärittely alkoi saada toisen, kaksoisidentiteettiin suuntautuvan ulottuvuuden. Osa tämän ryhmän haastatelluista ikäänkuin vaihtoi samaistumisryhmää ja identiteettiä sosiaalisen ympäristön mukaan. "Jos mä liikun suomalaisten kanssa, niin oon enemmän suomalainen. Niin sitten jos vietnamilaisten kanssa, niin oon vietnamilainen." M/B/12.

Yksilön eläessä yhteisöjen ominaisuudessa hänen sosiaalinen identiteettinsä voi muodostua kompleksiseksi, monikulttuuriseksi. Tämä johtaa ristiriitaitilanteisiin, jotka osaltaan rakentavat ja uudistavat yksilön identiteettiä. (Appadurai: 1992.) Tämä vaikeus määrittellä etnistä identiteettiä tarkasti tuli esille varsinkin sekaavioliitoissa syntyneiden ja varhaislapsuudessaan Vietnamista lähteneiden haastateltujen kohdalla. Vietnamilaisuus voi tällöin olla vain yksi minuuden määrittelyyn ulottuvuus.

"(L.O: Oletko vietnamilainen vai suomalainen?) Kyllä mä sillai

vietnamilainen oon. Mun isän puolelta kaikki on kai kiinalaisii. Tai ne on asunu Vietnamissa. Jotkut kaverit tulee sanomaan, että et sä voi sanoa että sä oot vietnamilainen. Et sull on suomen kansalaisuus. Mut kyllä se silti tuntuu vähän oudolta. Mull on erilaisii kulttuureita ja mä katon aina tilanteen mukaan miten käyttäydyn... Välillä musta tuntuu et mä oon aasialainen. En mä osaa kauhean hyvin määrittellä." N/C/16.

Suomalaistuminen on väistämätöntä

Vaikka kaikki haastatellut samaistuiivat ensisijaisesti vietnamilaisiksi, jokainen oli huomannut vuosien Suomessa asumisensa jälkeen muuttuneensa, suomalaistuneensa. "Ainakin kun mä katson lätkämätsii tai jotain, niin musta tuntuu, että mä oon selvästi Suomen puolella. Kyllähän Suomi kuuluu osana mun elämään. Oonhan mä asunu jo kymmenen vuotta täällä." M/B/10.

"Varmasti mä oon niiku suomalaistunu. Kun mä menin takasin Vietnamiin, niin mä huomasin joitakin eroja. Ainakin se, että sillon kun mä tulin Suomeen, niin oli vaikeeta se, että täällä on niin vähän ihmisiä. Mut kun mä kävin Vietnamissa, oli aivan päinvastoin. Oli hyvin rasittavaa kun koko ajan oli ihmisiä, melua ja liikennettä." M/A/15.

Suurin osa haastatelluista oli jo vaihtanut Suomen kansalaisuuteen tai hakenut sitä. Kansalaisuuden vaihtamiseen suhtauduttiin

¹ Sukupuoli/ryhmä, johon haastateltu kuuluu Vietnamista lähtökänsä puolesta/kuinka monta vuotta haastateltu on asunut Suomessa

neutraalisti. Etniseen identiteetipäätös oli tehty lähinnä käytännöllisistä syistä.

Vietnam oli valtaosalle haastelluista edelleen kotimaa ja Suomi asuinmaa. Ne, jotka olivat käyneet Vietnamsissa, totesivat kotimaansa vuosien kuluessa muuttuneen. Muistojen ja kaipauksen kohteena olevaa Vietnamia ei siis enää ole. *"Olen melkein kun juurtunu tänne. Mä kävin Vietnamsissa joskus neljä vuotta sitten. Sen jälkeen kun tulin takas Suomeen, niin aattelin, että kauheeta jos muutun takas sinne, kun siellä on niin paljon muuttunu. Vaikka mä oon vietnamilainen, niin musta tuntuu, et olis kauheen vaikee alussa, jos mä nyt muutun sinne."* N/A/17.

Ainoastaan yksi kouluikäisenä Vietnamista lähtenyt määritteli Suomen kotimaakseen. Hän oli vierailut viisi vuotta aiemmin Vietnamsissa ja antoi ymmärtää, että ei voinut samaistua Vietnamiin sen poliittisen järjestelmän takia. Toinen, varhaislapsuudessaan Vietnamista lähtenyt informantti yhdisti kotimaakseen Hong Kongin. Hänen lapsuusvuosistaan suurin osa oli kulunut pakolaisleirillä. Hän totesi kaipaavansa leirillä tuntemiaan "ystävällisiä ihmisiä ja kivoja aikoja." Hänen suhteensa Vietnamiin oli etäinen, vaikka hän oli siellä kerran käynyt vanhempiansa kanssa.

Valtaväestön asenteet ja vietnamilainen identiteetti

Etninen identiteetti ei kehity tyhjiössä, vaan yksilön ja ryhmän suhteessa laajempaan sosiaali-

seen kontekstiin. Keskusteluissa keskeiseksi teemaksi nousi valtaväestön negatiivinen asennoituminen vietnamilaisiin ja se, miten tämä heijastuu yksilön kuvaan omasta ryhmästään.

Haastateltavat kokivat suomalaisten luokittelevan heidät ennemminkin pakolaisiksi kuin suomalaisiksi vähemmistöryhmäksi, vietnamilaisiksi. Yleisesti suomalaisten koettiin asennoituvan negatiivisesti kaikkiin maahan saapuneisiin pakolaisiin. Pakolaisuuteen liittyy mielikuvia olemisen tilapäisyydestä, muukalaisuudesta ja tietynlaisesta riippuvuudesta vastaanottajamaan sosiaalipalveluista. Yleensä pakolaisina maahan tulleet muodostavat identiteetti-käsityksensä erilaisin termein kuin ne, jotka heihin näitä leimamerkkejä kohdistavat. (Zetter 1991.)

"Oli harmillista, kun olin ulkona ja joku uskalias suomalainen tuli luo ja alko kysylee jotain... Sit keskustelu oli aika hauskaa. Yht äkkiä hän kysyy, anteeks, mistä sä oot. Ja mä vastaan Vietnamsista... Jotkut ei välitä siitä, olenko mä vietnamilainen vai kiinalainen. Mutta jotkut taas, näkee silmistä, että ne on pettyny kun olen vietnamilainen. Ne ei halua keskustella vietnamilaisen kanssa, joka on tunnettua niiku venepakolaisena." M/A/15.

Herää kysymys, milloin pakolaisena maahan tullut lakkaa olemaasta pakolainen? Suurin osa haastatelluista oli Suomen kansalaisia tai kansalaisuutta hakeneita. Haastateltavien kohdalla pakolaisuus selittää Suomeen tulon, mutta se ei pitkällä aikavälillä anna todellista kuvaa heidän elämästään Suomessa.

Varsinkin ensimmäisten vietnamilaisten joukossa maahamme saapuneet totesivat suomalaisten suhtautumisen pakolaisia kohtaan muuttuneen. *"Onneks sillon kun mä tulin Suomeen Suomessa hyvä tilanne. Sillon mulla ei ollut vaikee sopeutua alussa, koska ihmiset ystävällisiä ja auttavaisia. Jos nyt tähän aikaan tulis Suomeen, niin varmaan hirveen vaikee... Suomessa tilanne on muuttunu. Lama niiku. Se tulee enemmän niiku vihamieliseksi."* N/A/17.

Vietnamilaisten ominaispiirteinä korostettiin työntekoa ja ahkeruutta. Toisaalta harmiteltiin sitä, että vietnamilaisia on paljon työttöminä. Pahimmillaan tämä purkautuu rikoksina tai epäsosiaalisenä käyttäytymisenä. Ryhmän sisässä tällainen käyttäytyminen tuomittiin ja tekijöiden puolesta tunnettiin kollektiivista häpeää. Erityisen ikäviä tällaiset tapaukset ovat silloin, kun ne ylittävät julkisuuskyynnyksen ja ruokivat valtaväestön vietnamilaisista rakentamia negatiivisia stereotypioita. Tämä puolestaan heijastuu vietnamilaisten omiin käsityksiin ryhmästään. *"En mä yksittäin häpee, mut voin sanoo mä suutun tai vihaan semmosia ihmisiä, jotka tekee tommosia tekoja... Se sillon tulee mieleen, et se leimaa koko kansalaisuuden. Et muillekin vietnamilaisille tulee tällanen huono maine."* M/B/12.

"Kun mä meen ulos, enkä tunne ihmisiä, niin yleensä mä kyllä aattele, että ne aattelee musta paha. Kun me ollaan annettu suomalaisille enemmän huono kuva kuin hyvä kuva..." N/B/6.

Magdalena Jaakkolan tutkimus suomalaisten asenteista ulkomaalaisia kohtaan vahvistaa suhtautu-

misen muuttuneen kielteisemmäksi vuosien 1983–1993 aikana (Jaakkola 1994:55). Silti haastatellut samaistuivat omaan etniseen ryhmäänsä. Viitteitä suomalaisten ihannoimisesta tai halusta muuttua suomalaiseksi en haastateltavien keskuudessa havainnut.

Ratkaisuja vietnamilaisuuden stigmatisoitumisen estämiseen etsittiin ryhmän sisäältä. Uhkatilanteet käynnistävät positiivisen identiteettimallin puolustuksen. Se ilmeni pyrkimyksenä antaa ulkopuolisille mahdollisimman hyvä kuva itsestä ja omasta ryhmästä. Menestymisen paineet tuntuivat olevan ryhmän sisällä ajoittain kovat.

"Mutta tavallaan mä oon ylpee, että koko ajan mä asunu Suomessa mä oon tehny jotain. Mä elän sillai että en riippuvainen suomalaisista." N/A/17.

Vanhemmat suuntaavat toiveensa paremmasta tulevaisuudesta ja menestyksestä lapsiinsa, joiden koulumenestys tuo koko perheelle arvostusta yhteisössä.

"Jotkut täällä opiskelee tosi hyviks. Ne on onnistunu. Puhutaan aina et ton ja tään perheen lapsi... vanhemmat on ylpeitä, et lapsi on yliopistossa tai jotain." M/B/10.

Menneisyys erottaa ja yhdistää

Vietnamilaisia on yksipuolisesti tarkasteltu suhteessa valtaryhmään eikä sisäryhmän suhteisiin juuri ole kiinnitetty huomiota. Etniset ryhmät muodostuvat, yhdistävistä kriteereistään huolimatta, yleensä heterogeenisesta ihmisryhmästä. Etniset ryhmät ovat jat-

117 marttyyrin muistojuhlan kulkueessa kannetaan neitsyt Marian pat-sasta. Naisilla on yllään perinteiset vietnamilaiset juhlapuvut, *ao dai*. Paksalo 2.6.1996. – Kuva: Liisa Oinonen.

kuvan muutoksen alaisia ja jakaantuvat erilaisiin alaryhmiin. Toiseus on läsnä kaikissa ryhmissä siinä missä toisensa kaltaisuuskkin (Peressiini 1993:14).

Alueellisesti vietnamilaiset jakautuvat karkeasti etelä-, keski- ja pohjoisvietnamilaisiin. Kun asutus alkoi levittäytyä Punaisenjoen suistoista kohti etelää, alueelliset identiteettierot kehittyivät vuosisatojen kuluessa erilaisten ekologisten, historiallisten ja sosiokulttuuristen tekijöiden seurauksena. Vietnamilaisten alueelliset erikoispiirteet tulevatkin esiin erilaisina stereotyyppioina. Haastatelluista 12 oli kotoisin Etelä-Vietnamista, joten keskustelu vietnamilaisten alueellisista identiteetti-eroista oli näkökulmaltaan voimakkaasti etelävietnamilainen.

"Niillä on ihan eri ruokaaki. Kyllä ne syö riisiä, mut ihan eri makuja silleen. Ja elämäntavat, neki on joskus ero. Joo ja ne on rehelli-

sempii (etelässä), kyllä sen voi tunnistaa. Etelän miehet ne rakastaa vaimoiaan enemmän kuin pohjoisvietnamilaiset." N/B/6.

"Eteläläiset käyttää paljon rahaa, pohjoiset käyttää harvoin omaa rahaa, keskivietnamilaiset ei niiku halua käyttää rahaa, haluaa niiku säästää." M/A/5.

Alueellisia eroja vieläkin merkittävämmät ja syvemmin ryhmää jakavat tekijät löytyvät toisen maailmansodan jälkeisistä Vietnamin tapahtumista. Maa jakautui kahteen valtioon ja tätä seurasi sota, joka päättyi Pohjois-Vietnamin voittoon 1974. Varsinkin omakohtaisesti sodan ja kommunistien eteläntulon kokeneet suhtautuivat pohjoisvietnamilaisiin negatiivisesti. Ulkopuolisten vietnamilaisiin liittämät negatiiviset stereotyyptit siirrettiin ryhmän sisällä vastapuoleen.

"Koko ajan pohjoisessa kommunisti hallitsee, niillä ei oo mi-

Yli puolet kaikista maamme vietnamilaisista asuu Uudellamaalla. Kuvassa vantaalaiset Phan My Phuong ja Le Hang. Kuvan henkilöt eivät olleet mukana tässä tutkimuksessa. – Kuva: Liisa Oinonen.

tään. Ja nyt täällä Suomessa, jos ei voi omalla rahalla ostaa, niin ne rupee varastelee tai jotain. Kun ne kommunistit tuli etelään, niin mä näin omilla silmillä ne koko ajan varastaa ja varastaa.” M/A/7.

Toisaalta kysymyksiäni ryhmäjäoista kummasteltiin ja kritisoitiin sitä harhakäsitystä, jonka mukaan Suomessa asuvat vietnamilaiset olisivat automaattisesti ystäviä keskenään ja tuntisivat toisensa. Vietnamilaisten jakaantuminen erilaisiin ryhmiin on sekä historiallisten, poliittisten että persoonallisten tekijöiden yhteissumma. Pelkkä yhteinen etninen tausta ei pysty herättämään solidaarisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

”Ihmisten lähtökohdat niin erilaisia. Se ei riitä, että me ollaan vietnamilaisia kaikki. Se on niiku pohjana sille, että me voisimme olla yhdessä. Mutta se ei riitä

vaan pitää olla myös joku muu. Esimerkiksi pakolaisuudella myös on monenlaisia syitä. Ja täällä on myös sellasia, jotka on lähteny jostain muusta syystä kuin poliittinen tai ideologinen syy. Et on vaikee olla niiku yhdessä. Historiastakin löytyy joku selitys. Voi olla, että Vietnam kuului aikoinaan Kiinalle ja myöhemmin Ranskalle, että meitä johdettiin ulkomaalaisten käsin. Vietnamilaisilla ei ehkä myöskään kokemuksia miten johtaa omia kansoja... kyllä Saigonissa on sellasia ihmisiä, jotka ei ajattele mitään eroja maan osien välillä. He tietävät että me kaikki ollaan vietnamilaisia.” M/A/15.

On muistettava, että vietnamilaiset ovat tuoneet mukanaan Suomeen elämänhistoriansa ja kokemuksensa lähtömaastaan. Menneisyys vaikuttaa vuorovaikutuksessa, ja yksilö hakeutuu ryhmään, joka tarjoaa hänen iden-

titeetilleen myönteisintä palautetta. Etenkin ensimmäisen muuttajasukupolven sosiaalisissa suhteissa vallitsevat tarkat Vietnamin-aikaiset asetelmat. (Knudsen 1991: 34).

Jotta etnisestä ryhmästä voitaisiin puhua, pitää ryhmän keskuudessa ilmetä yhteenkuuluvuuden, yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden tunteita, jotka ylittävät ryhmää jakavat tekijät kuten esimerkiksi alueelliset ja luokkajaot (Smith 1981: 68–69). Selvästi esijn tulevien luokittelujen jälkeen voi kysyä, ovatko Suomessa asuvat vietnamilaiset yksi etninen ryhmä. Ryhmän selvistä sisäisistä jaoista huolimatta puhuttiin kuitenkin laajemmin Vietnamin kansasta, jolla on yhteinen alkuperä, yhteinen historia ja yhteinen kulttuuri. Sukupolvien välillä nähtiin eroja suhtautumisessa ryhmäjakoihin, ja varsinkin nuoret korostivat omassa kaveripiirissään ajattelutavan muuttuneen suvaitsevammaksi.

”Mitä mä tunnen noita vietnamilaisia, niin kyll siellä on sillai, et ne on sekä etelästä että pohjosest. Et ne on ihan kavereita keskenään ja ne ei sillai jaottele. Mut kyll nää vanhemmat sillai. Kyll jotkut jakaa, sillai et periaatteessa soitettiin niiku pohjoislaisii vastaan.” N/C/16.

Menneisyyden merkitykset muuttuvat tämän päivän muutosten mukana, ja kollektiivista historiaa tulkitaan erilaisissa konteksteissa uudenlaisin painotuksin. Etnisyys ja etnisen identiteetin rakentuminen ovat jatkuvaa neuvottelua myös ryhmän sisällä, mistä ryhmän sisäiset ristiriitaisuudet ja heterogeenisuus kertovat. Etnisyys on sosiaalinen ilmiö,

joka heijastaa historiallisten olosuhteiden muutosta ja jota eri sukupolvet tulkitsevat oman näkökulmansa ja kokemuspäänsä mukaan. Ryhmän sisäinen koheesio on dynaaminen ilmiö. Vastaus kysymykseen, kuka meidän ryhmämme kuuluu, riippuu tilanteesta ja siitä, kenelle ryhmää esitellään. Ryhmään kohdistuvan ulkoisen paineen alla ryhmän sisäinen kahtiajako mitä ilmeisimmin korostuu.

Ryhmän sisäiset verkostot

Yhteinen etninen tausta helpottaa kanssakäymistä. Haastatellut haakeutuivat mieluummin vietnamilaisten kuin suomalaisten pariin. Suhteiden solmiminen ja vuorovaikutus saman etnisen taustan omaavien ja samaa kieltä puhuvien kanssa koettiin helpommaksi. Vain vietnamilaisten kanssa erilaisuuden ja toiseuden tunne oli poissa. Eräänlainen välimatka suomalaisiin oli luonnollista — myös vietnamilaisten puolelta tapahtuvaa — rajanvetoa kanssakäymisen kentällä. Siirtolaistutkimusten valossa sosiaalisen vuorovaikutuksen keskittyminen oman etnisen ryhmän piiriin on enemmän sääntö kuin poikkeus, ja se ilmentää myönteistä sitoutumista omaan ryhmään (esim. Jaakkola 1994a: 146–147).

Vaikka vietnamilaiset ovat hyvin heterogeeninen joukko ihmisiä, kuten edellä on kuvattu, haastattelujen perusteella muodostui myös mielikuva vietnamilaisten yhteisön sisäisestä tiiviistä tiedonkulusta. *”Kun mä teen jotain, vaikka matkustan Vietnamiin, niin kaikki vietnamilaiset tietää. Tai jos mulle tapahtuu jotakin,*

niin kaikki vietnamilaiset tietää.” M/A/15.

Näiden verkostojen kautta pidetään yhteyksiä myös kauemaksi, muualla Suomessa ja jopa ulkomailta asuviin vietnamilaisiin. Vaikka juoruilua pidettiin yhtenä vietnamilaisten huonoimpana puolena, on se todiste ryhmän sisäisestä yhtenäisyydestä ja tapakontrollista.

Yhteydet diasporassa eläviin vietnamilaisiin

Tänä päivänä etnisten ryhmien välinen vuorovaikutus ei asetu enää perinteiseen paikalliseen kontekstiin. Etniset rajat eivät ole enää maantieteellisiä. Vietnamilaiset ovat pakolaisuuden myötä hajaantuneet ympäri maailmaa. Näin maahanmuuttajaryhmien identiteetti rakentuu globaalisten verkostojen kautta muihin samaa alkuperää oleviin ryhmiin. Kaikilla informanteilla oli sukulaisia ulkomailta, lähinnä USA:ssa, Kanadassa ja Australiassa. Yhteyksiä ulkomailta asuviin sukulaisiin pidettiin kirjeitse ja puhelimitse. Myös uusi teknologia, kuten WWW-sivut, mahdollistavat yhteydenpidon vietnamilaisten välillä ympäri maailmaa. Eräs haastateltu kertoi tietoverkoista löytyvän muun muassa Kanadan ja USA:n vietnamilaisten kotisivuja.

Osa nuorista informanteista samaistui enemmän näihin ulkovietnamilaisyhteisöihin kuin lähimmäisiin Vietnamiin: *”Musta tuntuu välillä, että niiden Vietnamin ulkopuolella asuvien vietnamilaisten kanssa mulla on paljon enemmän yhteistä kuin sellasten, jotka asuu Vietnamin.”* N/C/16.

Suomen vietnamilaiset eivät siis ammenna kulttuuriaan ainoastaan Vietnamista käsin, vaan yhtä oleellisia ovat länsimaissa asuvien vietnamilaisyhteisöjen levittämät vaikutteet.

Yhteenvedo

Olen tässä artikkelissa pyrkinyt rakentamaan kuvaa siitä, miten Suomessa asuvat vietnamilaiset määrittelevät itsensä, suhteensa toisiinsa ja suhteensa valtaväestöön, suomalaisiin.

Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet vietnamilaiset tunsivat olevansa ainakin osittain vietnamilaisia, eikä yksikään haastateltu spontaanisti maininnut olevansa suomalainen. Etninen itsemäärittely saa sitä selkeämpiä muotoja mitä vanhempana synnyinmaasta on lähdetty, sillä omakohtaiset kokemukset lähtömaasta tukevat sitoutumista omaan alkuperään. Aikuisiällä Vietnamista lähteneet kokivat etnisyytensä itsestäänselvyytenä. Nuorempien, kouluikäisistä ja varhaislapsuudessaan lähteneiden etninen identiteetti on alkanut saada uusia ulottuvuuksia valtakulttuuriin päin, jolloin suomalaisuus on alkanut vaikuttaa itsemäärittelyyn. Etnisen identiteetin määrittelyn moniulotteisuus ja vaikeus tuli esiin varsinkin varhaislapsuudessaan lähteneiden ja seka-avioliitossa syntyneiden keskuudessa.

Vietnamilaiset ovat olleet varsin lyhyen aikaa suomalaisena vähemmistönä, ja heidän asemansa ja statuksensa yhteiskunnassa määräytyvät pitkälti enemmistön asenteiden kautta. Vietnamilaiset itse kokevat suomalaisten suhtau-

tuvan heihin negatiivisesti. Ulkopuolelta vietnamilaisiin kohdistuvat negatiiviset stereotyyppit vaikuttavat ryhmän sisäiseen dynamiikkaan. Ryhmän sisäiset luo-

kittelut ovat puolestaan niin Vietnamin-aikaisten alueellisten identiteettierojen ilmaisumuotoja kuin tulkintoja Vietnamin historiasta. Indokiinan sodan ja Vietna-

min yhdistymisen synnyttämät ristiriidat Vietnamin kansan keskuudessa heijastuvat edelleen Suomen vietnamilaisten välisissä suhteissa.

Kirjallisuus

Allardt, Erik; Starck, Cristian: Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta. Suomenruotsalaiset vertailevasta näkökulmasta. Juva 1981.

Appadurai, Arjun: Global Ethnoscapes. Notes and Queries for Transnational Anthropology. In: Recapturing Anthropology. Working in the Present. Edited by Richard G. Fox. Santa Fe, New Mexico. Second paperback edition, p. 191–210. 1992.

Erikson, Erik H.: Identity, Youth and Crisis. London 1968.

Jaakkola, Magdalena (a): Puolalaiset Suomessa. **Teoksessa:** Maahanmuuttajat; Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Liebkind, Karmela (toim.), s. 123–161. Helsinki 1994.

Jaakkola, Magdalena: Ulkomaalaisasenteet Suomessa ja Ruotsissa. **Teoksessa:** Maahanmuuttajat; Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Liebkind, Karmela (toim.), s. 50–81. Helsinki 1994.

Liebkind, Karmela: Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. **Teoksessa:** Maahanmuuttajat; Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Liebkind, Karmela (toim.), s. 21–49. Helsinki 1994.

Peressiini, Mauro: Identiteetin kaksi puolta. Unesco Kuriiri (1993) nro 7.

Royce, Anya Peterson: Ethnic Identity. Strategies of Diversity. Midland Book. USA 1982.

Saressalo, Lassi: Kveenit. Tutkimus erään pohjoisnorjalaisen vähem-

miston identiteetistä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 638. Tampere 1996.

Smith, Anthony: The Ethnic Revival in the Modern World. Cambridge University Press. USA 1981.

Suomen tilastollinen vuosikirja 1997. Tilastokeskus. Hämeenlinna 1997.

Zetter, Roger: Labelling Refugees: Forming and Transforming a Bureaucratic Identity. Journal of Refugee Studies (1991) Vol 4, No 1.

*Siirtolaisuus-Migration toivottaa
lukijoilleen kaunista kesää!*

